

KÖNYVTÁRTÖRTÉNET-ÍRÁSUNK A RÁKOSI-KORSZAKRÓL: ÚJABB KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Tudományos rendezvény az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete és Könyvtártudományi doktori programja, valamint az MKE TTSZ szervezésében

Az ELTE BTK Központi Olvasótermébe várták 2016. november 30-án a szervezők azokat a könyvtáros kollégát, akik kíváncsiak voltak arra, hogy a 2015 márciusában elindított „Könyvtártörténet-írásunk az 1945 utáni korszakról” projekt milyen eredményeket hozott az elmúlt bő másfél évben.

A tudományos ülést – ahogy azt az előző alkalommal is – Dr. habil. Kiszl Péter intézetigazgató nyitotta meg. Bevezetőjében hangsúlyozta: a jelen könyvtáros képzésében is kiemelkedő szerepet kap a könyv-, könyvtár- és sajtótörténet. E terület tanulmányozására és feldolgozására a hallgatóknak két évente speciális képzést is hirdetnek, a szélesebb közönséget pedig a „Nyitott napok” előadássorozatra várják.

Az első előadást Gáborjáni Szabó Botondtól (Tiszántúli Református Egyházkerület Nagy-könyvtára, Debrecen) hallhattuk. Az általa prezentáltak tucatnyi egyházi könyvtáros kolléga munkájának eredményeként készültek. Fotókban, ábrákban, számadatokban bővelkedő beszámolójában a Szarvason már vázolt forráskiadvány összeállításának és kiadásának tervét is megerősítette.

Kégli Ferenc (Országos Széchényi Könyvtár, ny. osztályvezető, bibliográfus) a korszakban működő három könyvtári központ egymásba fonódó, egymást követő tevékenységéről tárt fel adatokat. Az Országos Dokumentációs Központot (1950) időrendben az Országos Könyvtári Központ (1951-52) „követte”. Feladatai között szerepelt – többek között – a könyvtárközi kölcsönzés, a nemzetközi kiadványcsere, a kötelespéldányok leadásának megszervezése. A Népkönyvtári Központ végül 1952 és 1954 között működött. Kégli Ferenc előadása zárásaként

ugyancsak felvetette: a három központ történeti bemutatása egy monografikus feldolgozást is megérdemelne.

Pogány György (Kármán József Városi Könyvtár, ny. könyvtárigazgató, Pilis) *Olvasómozgalmak, olvasói kampányok 1945–1956 között* című előadása kitűnően vázolta a korszaknak azokat a törekvéseit, miszerint a szocialista irodalmat olvasók számát növelni kell. Az említett években a két világháború közötti irodalom volt a legnépszerűbb, maguk az olvasók is a korábbi polgári réteg tagjai voltak. A propaganda szerint a könyvek „Rákosi lámpásai”, amelyek közvetítik és elviszik a kultúrát a munkásosztály, a parasztság felé. Ennek megvalósítása érdekében a korszak természetesen a könyvtáraknak is komoly szerepet szánt. Az olvasók „nevelésére” Budapesten és néhány nagyobb városban is olvasóköri körök, mozgalmak alakultak, sőt léteztek kifejezetten falusi nőknek hirdetett mozgalmak is. Valójában nem csupán az olvasás népszerűsítése, a mű irodalmi értékeinek felkutatása volt a cél, hanem a szovjet irodalom propagálása.

Rövid szünet után Pogányné dr. Rózsa Gabriella (Magyar Honvédség Egészségügyi Központ VEIG VELI Tudományos Könyvtár) előadása következett *A könyvtárosképzés új paradigmája 1945 és 1956 között* címmel. Martin Schrettinger (1772-1851) bencés szerzetesre hivatkozva kezdte előadását, aki „Literátor”-nak nevezte a könyvismeretben jártas személyeket, ám azt is vallotta, hogy nem minden literátor műveltséggel rendelkező bibliofil személyből lehet jó könyvtáros. Ehhez speciális, könyvtártudományi ismeretek is szükségesek. A konferencián tárgyalt időszakban igencsak megnövekedett az igény a könyvtáros munkára. A II. világháború

előtt létező könyvtáros szakképzés csak a tudományos könyvtárak szükségleteivel számolt, a „köz” könyvtárakéval nem. A megnövekedett feladatok miatt ki kellett képezni „szakembereket” a népkönyvtárak számára is. 2-6 hetes tanfolyamok indultak, megyeszékhelyeken hatnapos, bentlakásos kurzusokat hirdettek falusi népkönyvtárosok számára. 1952-ben elvárás volt, hogy a könyvtárosok rendelkezzenek minimum egyetemi szintű képzéssel. A tapasztalat azonban ezzel nem egyezett, előfordult, hogy a könyvtárosok egy része 8 általánossal sem bírt. Fitz József 1945-ben vetette fel az egyetemi képzés megszervezésének tervét, erre engedélyt nem kapott. Az elkövetkező két év hozott változást: 1948/49. tanév 2. félévétől kezdte meg működését a könyvtár-tanszék. A tanárszakos hallgatók az első két tanév elvégzése után dönthettek, hogy a tanári vagy a könyvtáros pálya felé orientálódnak. Zárásként arra a helyzetre hívta fel az előadó figyelmünket, hogy valójában – paradox módon – kritikus történelmi körülmények között, a tomboló diktatúra idején épült ki a könyvtárosképzés rendszere.

Dr. Sonnevend Péter ny. könyvtárigazgató és ny. főiskolai tanár *Könyvtárpolitikai útvesztők és kényszerpályák a Rákosi-korszakban (1945–1956)* című előadása a következő tényekre fókuszált: a tárgyalt időszakban a (könyvtár)szakmának megszűnt az autonómiája, Rákosi és szűk köre irányítása alá került.

Varga Katalin (OPKM, Pécsi Tudományegyetem

Könyvtár- és Információtudományi Tanszékigazgató és tanszékvezető) *Az iskolai és gyermekkönyvtári ellátás „fejlődése” (1944–1956)* című előadásával állt hallgatósága elé. Talán ez a terület volt az, amely legkevésbé mutatott látványos „fejlődést”. A tárgyalt korszak első éveinek a feladatait itt is az állományok tisztogatása, a szovjet irodalom beszerzése, terjesztése jelentette. A legkisebb falusi iskolák 20-30%-ban volt csak könyvtár, átlagosan 10-15 kötettel, a kisvárosi iskolákban már jobb volt az arány: 90-95 százalékukban találhattunk könyvtárat, állományuk mindössze 40-50 kötetnyi volt. A középiskolák azonban rendelkeztek 150-700 kötetes könyvtári gyűjteménnyel. Az állománygyarapítás lehetőségének néhány példáját is bemutatta. Tanári beszámolót idézett: az iskolások 20 filléret adnak be annak érdekében, hogy könyveket vásárolhassanak, majd kölcsönözhesenek saját könyvtárukból, de arról is tudunk, hogy tanítóképző intézetek 20 forintos magánvizsgáinak díjából 5 forint az iskolai könyvtár fejlesztésére kerül. Az iskolai könyvtárak léte mellett az előadó azt is hangsúlyozta: minden tanárnak felelősségéhez tartozott a diákok olvasóvá nevelése.

A délután a hallgatóság kérdéseivel zárult, az elmúlt másfél év kutatásainak eredménye számtalan adatot, anyagot hozott. Várjuk a folytatást!

Török Beáta

Sapientia Szerzetesi Hittudományi

Főiskola Könyvtára